Περι τον Νεμετον Γουτουον: Αμην, Αλληλουια, Ωσαννα

論聖言之義：阿們、哈利路亞、和散那

Ενα Νεμετον Σογδιον εν Γαλατικᾳ ακ εν Σινικᾳ Γραμματᾳ

以迦拉太語及正體中文撰寫之神學學術論文

- Frank Leo 劉宗唐 משה הלוי *Φραγκίσκος Μωυσῆς Λευίτάκης*
משה לוין (לעווין)

I. ΑΡΕΟΥΕΔΙΟΝ — 序論

Γαλατικα:

Εν τᾳ βιτᾳ τον Κριστιανον σεντον, τρεις γουτουι νεμετοι — **Αμην**, **Αλληλουια**, **Ωσαννα** — εντι μαρο-ουιροι ακ νεμετοι λιτου. Σε γουτουι, γνατοι εκ τᾳ Εβραϊκᾳ τεγᾳ, εντι κροουο-οιτοι δε τους δειουος — νε σιμπλαι ουεπο-ματιοι. Αλλα εν τᾳ σεντᾳ, ιλουι Κριστιανοι αβουσεντι σε γουτουον νεμετον, ακ εν σε αβουσᾳ, ασσεντι βλασφαμιαν ατι τον Δειουον Ουεραμον.

Εν σᾳ σογδιᾳ, σνις αμβι-ρατιμος τον ουιρον σημοδον σε γουτουον εκ τᾳ Εβραϊκᾳ ετυμολογιᾳ, ακ δε-μονστραμος πεκαρε ολλα αβουσα εν σε νεμετᾳ ουεπᾳ εστι βλασφαμια — ατρεκτα αταραβα νεμετα, ατι λε-δᾳ τε τον γδονιον νε δᾳ τε τον ουεραμον δεσιουα.

中文：

在當今基督徒的生活中，三個神聖之言——阿們（Amen）、哈利路亞（Hallelujah）、和散那（Hosanna）——乃最為重大且神聖之語。此等言語源自希伯來語之根基，本為向神立下的血誓——而非尋常之口語。然而在當世，甚多基督徒誤用此等神聖語言，其誤用之舉，實已構成對至高之神的褻瀆。

本論文將從希伯來語詞源學出發，考察此三詞之真實含義，並闡明一切脫離完全順服神之語境而發出的神聖之言，何以構成褻瀆——因此乃對神聖之言的輕慢，使人之意志凌駕於至高者之旨意之上。

II. ΑΒΟΥΣΑΙ ΕΝ ΤΑΙ ΚΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΣΕΝΤΟΙ — 當今基督徒中的誤用
Γαλατικα:

Ουεδμαιμι ολλα αβουσαν τον γουτουον νεμετον αρε τους Κριστιανους:

Αρε τον γουτον **"Αμην"**: Ιλουι πασταρες Προτεσταντικοι λεγοντι τοις τευτοβος σε: "Λεγετε 'Αμην' καν εχετε τον Βιβλον ατι τα σελιδα." Αλλοι γαρεντι εν μεσσα τα λεξα αλλου γδονιου: "Αμηνεουετε τουτο;" — οσε εν μεσσα τα δινια τε πεδε-λοφα. Εν σε αβουσα, **"Αμην"** βι-ρεδιτο μετα "Αε, σουαδιον" ουο "Δεκσιον" — νε πλεον. Σε εστι δρουγγοσ τε λεδα μαρα.

Αρε τον γουτον **"Αλληλουια"**: Γδονιοι γαρεντι "Αλληλουια!" καν σε ολοδαμα τε πεδε-λοφα δουκει. Αλλοι γαρεντι σε καν ρατιντι ολλικον ματον εν σε βιτα προυατα — "Αλληλουια, ρατιμι τον λαβρον νοουιον!" Σε εστι νε αμβι τον Δειουον — σε εστι αμβι τον γδονιον αυτον. Αλλα **"Αλληλουια"** λιτου εστι εν κατουαχτα — "Μολατε Ιαχ!" — ουεπα δεδικατα τα γλορια τε τον Δειουον αυτον μονον, νε τα τιχα τε γδονιων.

Αρε τον γουτον **"Ωσαννα"**: Ιλουι αδ-ουσεντι "Ωσαννα" οσε γουτον τε γαυδια — μορεν "ιουβιλα!" Αλλα σε εστι λιτου λιτανια τε ανεδα — "Σλαν-αμε, γεδιαμε, Τιγερνε!" Ρεδιτι σε ατι γουτον γαυδιου ρεδδει τον γουτον τε σε αρρα νεμετα εκ λιτα μαρα ατι νεχτα βικκα.

中文：

讓我們審視在基督徒中對這些神聖語言的種種誤用：

關於「阿們」的誤用：許多新教牧師對會眾說：「當你翻到那一頁經文時，說『阿們』。」另有人在他人演講中喊出：「你能『阿們』嗎？」——彷彿在一場足球賽中。在此等誤用中，「阿們」被貶低為「是的，很好」或「同意」——毫無深意。此乃嚴重之褻慢。

關於「哈利路亞」的誤用：世人在其喜愛的球隊獲勝時高喊「哈利路亞！」他人在私人生活中獲得好處時亦如此呼喊——「哈利路亞，我買到了新車！」此非關乎神——此乃關乎人自身。然而「哈利路亞」在字面意義上乃一道命令——「你們要讚美耶！」——此言專為榮耀神自身，而非為人類之幸運。

關於「和散那」的誤用：許多人使用「和散那」如同歡喜之語——猶如「歡呼！」然而此本為懇切之祈禱——「請拯救我們，主啊！」將其轉化為歡樂之辭，乃是將此語從其重大的神聖懇求中，剝奪為一句微不足道之呼喊。

III. ΑΜΗΝ — אָמֵן — 阿們

α. Ετυμολογια — 詞源學
Γαλατικα:

Ο γουτος **Αμην** αμβι-γνιεται εκ τᾳ Εβραϊκᾳ **אָמֵן** (*ʾāmēn*, αχ-ΜΕΝ). Σε ουριδα εστι εν τᾳ Εβραϊκᾳ ριζᾳ **א־מ־ן** (*ʾ-M-N*), ακα βερει σε σημοδα:

Ατρεκτιον, ουιροτατ, δαμνιτατ, πιστιτατ, κερτιτατ, ακ σταβιλιτατ.

Εκ τᾳ αυτᾳ ριζᾳ γνιοντε σε ουεποι:

אֱמוּנָה (*emunah*) — πιστιτατ, δαμνιτατ

נֶאֱמָן (*neʾeman*) — δαμνος, πιστος

אָמַן (*ʾaman*) — κον-φιρματι, σιστατι, σταβιλιτι

Εν τα Εβραϊκα αμβι-ρατια, "πιστιτατ" (*emunah*) νε εστι σιμπλα νοϊτιον εν τα αμβι-ρατια — σε εστι ατρεκτιον βασσατον ατι δεμονστρατα δαμνιτατι. Ο ουεπος Εβραϊκος αρε "πιστα" εστι πλεον οσε μαρε-κρεδιτιον: σε εστι τον-αυτον κατα βασσιτι αυτον ατι τον ατρεκτον ακ δαμνον.

中文：

「阿們」一詞源自希伯來語 **אָמֵן**（*ʾāmēn*，讀作 ah-MEN）。其根源為希伯來語字根 **א־מ־ן**（*ʾ-M-N*），此字根承載之意涵包括：

堅固、可靠、信實、可信賴、確定、以及被建立。

由同一字根衍生出的詞彙有：

אֱמוּנָה（*emunah*）——信心、信實

נֶאֱמָן（*neʾeman*）——忠信的、可信賴的

אָמַן（*ʾaman*）——支持、確認、使堅固

在希伯來語之理解中，「信心」（*emunah*）並非僅止於理智上的認知——乃是基於已被證實之可靠性的信賴。希伯來語的「信」遠非抽象之相信：而是將自身全然交付予經證實為真實且可靠者。

β. Ηε Ωρθα Αδουσα εν ται Ιουδαιοι — 猶太人中的正確使用
Γαλατικα:

Εν τα ορθα Ιουδαϊκα πραξα, **Αμην** νε εστι σιμπλα κλουσα εν λιτα. Σε εστι ατεσπος ατι αλλου γδονιου βενεδικτιονα ουο λιτα. Γδονιος Α λεγει: *"Βενεδικτος εσσι, Τιγερνε, σνεις Δειουε, Ρικς τε ολλον βιτον..."* Ολλοι κλουοντες ατεσποντι: **Αμην.** Σε λεγοντι εστι:

"Κον-φιρμαμι σε βενεδικτιον. Ακ-κορδαμι. Σε σταβιλιεται. Σε εστι ουιρον."

Ο Ταλμουδος εκσπλικατει καν γδονιος λεγει "Αμην," σε γδονιος ακκιπει τον βενεδικτιον οσε αυτου. Σε εστι αδ-ουσατο ετιαμ μετα: βενεδικτιονες, λιτας, Τοραχ-λεξιας, Καδδισχ, ακ νεμετον-ουεδιιᾳ.

中文：

在猶太教的正確實踐中，阿們並非僅為祈禱的結束語。它乃是對他人祝福或禱告的回應。甲說：「耶和華——我們的神，宇宙之王——是應當稱頌的……」所有聽見的人回答：阿們。他們所表達的是：

「我確認此祝福。我同意。願其被建立。此為真實。」

塔木德解釋，當人說「阿們」時，此人乃將他人的祝福接受為自己的。此亦用於：祝福之後、禱告之後、妥拉經誦讀之後、卡迪什之後、以及會堂崇拜之中。

γ. Γραφαι εν τᾳ Βιβλᾳ — 聖經經文
Γαλατικα:

Δευτερονομιον 27 — Οι Λευιται λεγοντι αραν. Ο τευτος ατεσπει: **Αμην.** Σημοδον: "Κον-φιρμαμος σε. Ακ-κορδαμος ατι σε οιτᾳ."

Νεεμιας 8:6 — *"Ακ ολλος ο τευτος ατεσπε, 'Αμην, Αμην,' ατ-τολλοντες σε λαμας..."* Ακκορδαβαντ ακ κον-φιρμαβαντ τον μολατιον τε τον Δειουον.

Ψαλμος 41:13 — *"Αμην ακ Αμην."* Εν σε, σε ουεπος ουπερατει οσε κατα-οιτα νεμετα.

Ησαϊας 65:16 — Εν σε, ο Δειουος εστι αδ-γαρεατος: **"Ο Δειουος τε Αμην"** — σε εστι, **"Ο Δειουος τε Ουιροτατᾳ."** Ηε πλειστα Αγγλικα Βιβλα ρεδδοντι: "Ο Δειουος τε Ατρεκτιᾳ" — ατι λε-δᾳ "Αμην" σημοδει δαμνιτατ.

中文：

申命記 **27**章 ——利未人宣告咒詛。百姓回答：阿們。意即：「我們確認此事。我們同意此誓約。」

尼希米記 **8:6** ——「眾民都回答說：『阿們！阿們！』舉手敬拜……」他們乃在同意並確認對神的讚美。

詩篇 **41:13** ——「阿們！阿們！」在此，該詞作為莊嚴之確認。

以賽亞書 **65:16** ——在此，神被稱為：「阿們的神」——即**「信實之神。」** 多數英文聖經翻譯為「真實的神」——因「阿們」在此意指信實。

IV. ΑΛΛΗΛΟΥΙΑ — הַלְלוּ־יָהּ — 哈利路亞

α. Ετυμολογια — 詞源學
Γαλατικα:

Ο γουτος **Αλληλουια** αμβι-γνιεται εκ τα Εβραϊκα **הַלְלוּ־יָהּ** (*halәlū-yāh*, χαλ-λε-ΛΟΥ-ια). Σε εστι λιτου δουαυ ουεποι:

הַלְלוּ (*hallelū*) — "Μολατε!" Σε εστι κατουαχτα πλεθυντικα. Λιτου σημοδει: "Σουεις ολλοι, μολατε!" Σε εστι ακτα αδρεσσατα ατι ιλουους γδονιους.

יָהּ (*Yah*) — Σε εστι η βιρρα μορφα τε τον αιτιον ανομν τε τον Δειουον: **יהוה** (YHWH).

Ολλα: **Αλληλουια** λιτου σημοδει: **"Μολατε Ιαχ!"** ουο **"Μολατε τον Τιγερνον!"**

Νε εστι: "Μολαται εστι ο Δειουος." Νε εστι: "Ο Δειουος μολαται εστι." Σε εστι **κατουαχτα**: **"Ολλοι — Μολατε Ιαχ!"**

中文：

哈利路亞源自希伯來語 **הַלְלוּ־יָהּ**（*halәlū-yāh*，讀作 hal-leh-LOO-yah）。此實為兩個詞：

הַלְלוּ（*hallelū*）——「你們要讚美！」此為複數命令式。字面意為：「你們眾人，讚美！」此乃對眾多人發出之命令。

יָהּ（*Yah*）——此為神之立約聖名 **יהוה**（YHWH）的縮寫形式。

因此：哈利路亞字面意義為：「你們要讚美耶！」或「你們要讚美主！」

此非「願神得讚美」。此非「神受讚美了」。此乃一道命令：「眾人——讚美耶！」

β. Εν τᾳ Βιβλᾳ — 在聖經中
Γαλατικα:

Εν τᾳ Εβραϊκᾳ Βιβλᾳ, "Αλληλουια" εμφαινεται σχεδον ολλα εν τοις Ψαλμοις. Σε εμφαινεται εν αρχᾳ ακ/ουο εν τελᾳ τε σε Ψαλμοι: 104:35, 105:45, 106:1, 106:48, 111:1, 112:1, 113:1, 113:9, 115:18, 116:19, 117:2, 135:1, 135:3, 135:21, 146:1, 146:10, 147:1, 147:20, 148:1, 148:14, 149:1, 149:9, 150:1, 150:6.

Ηε τελευταια κολλεκτιον τε Ψαλμοι (146–150) εστι αδ-γαρεατα **"Οι Αλληλουια Ψαλμοι"** ατι λε-δᾳ ολλος αρχει ακ τελει μετα σε εκσπρεσσιονᾳ.

Εν τᾳ Καινᾳ Διαθηκᾳ, "Αλληλουια" εμφαινεται μονον εν ενᾳ κεφαλαιᾳ: **Αποκαλυψις 19** — εν στιχοις 19:1, 19:3, 19:4, ακ 19:6. Ο Ελληνικος τεξτος κον-σερουει τον Εβραϊκον γουτον οσε **Ἀλληλουϊά** ατι λε-δᾳ νε ρεδδει σε.

中文：

在希伯來聖經中，「哈利路亞」幾乎全部集中出現於詩篇之中。它出現在以下各詩篇的開頭及/或結尾：104:35, 105:45, 106:1, 106:48, 111:1, 112:1, 113:1, 113:9, 115:18, 116:19, 117:2, 135:1, 135:3, 135:21, 146:1, 146:10, 147:1, 147:20, 148:1, 148:14, 149:1, 149:9, 150:1, 150:6。

最後一組詩篇（146至150篇）常被稱為**「哈利路亞詩篇」**，因每篇皆以此語起始並結束。

在新約聖經中，「哈利路亞」僅出現於一章之中：啟示錄第**19**章——在19:1、19:3、19:4及19:6各節。希臘文經文保留了希伯來原語 **Ἀλληλουϊά**，而未將其翻譯。

γ. Η Ουιρα Σημοδα — 真實的意義
Γαλατικα:

Σε εστι κριτικον αμβι-ρατι: εν τᾳ Εβραϊκᾳ, "τοδα" (תּוֹדָה) σημοδει "ευχαριστια" ακ ο φρασος "τοδα λα-ελ" (תּוֹדָה לָאֵל) σημοδει "ευχαριστια ατι τον Δειουον." Ο αλλος φρασος "βαρουκχ Χασχεμ" (בָּרוּךְ הַשֵּׁם) σημοδει "βενεδικτον [εστι] τον Ανομν." Αλληλουια νε σημοδει "ευχαριστια ατι τον Δειουον" — σε εστι **κατουαχτα ατι μολατι τον Ιαχ**. Οι σοι νε μολατεντι τον αυτον — οι σοι μολατεντι τον Δειουον.

中文：

此處需理解一關鍵之別：在希伯來語中，「todah」（תּוֹדָה）意為「感謝」，而短語「todah la-El」（תּוֹדָה לָאֵל）意為「感謝神」。另一短語「Barukh Hashem」（בָּרוּךְ הַשֵּׁם）意為「聖名是應當稱頌的。」哈利路亞並不意味「感謝神」——它乃是讚美耶的命令。發出此語者非在讚美自身——發出此語者乃在讚美神。

V. ΩΣΑΝΝΑ — הוֹשִׁיעָה נָּא — 和散那

α. Ετυμολογια — 詞源學
Γαλατικα:

Ο γουτος **Ωσαννα** αμβι-γνιεται εκ τᾳ Εβραϊκᾳ **הוֹשִׁיעָה נָּא** (*hōšīʿāh nāʾ*). Σε εστι δουαυ ουεποι:

הוֹשִׁיעָה (*hoshiʿah*) — εκ τᾳ ριζᾳ **י־ש־ע** (*y-sh-ʿ*), σημοδοντα: σλανο, ρεσκουι, λιβερα. Σε εστι κατουαχτα: "Σλανε!"

נָּא (*na*) — σημοδοντα: γεδιε, νουν, ουεδιαμος, λιταμι.

Λιτου: **Ωσαννα** σημοδει: **"Γεδιε, σλανε σνιν!"** ουο **"Σλανε σνιν νουν!"**

Σε εστι λιτανια — νε γουτος γαυδιου.

中文：

和散那源自希伯來語 **הוֹשִׁיעָה נָּא**（*hōšīʿāh nāʾ*）。此為兩個詞：

הוֹשִׁיעָה（*hoshiʿah*）——源自字根 **י־ש־ע**（*y-sh-ʿ*），意為：拯救、援救、解救。此為命令式：「拯救！」

נָא（*na*）——意為：求你、現在、我們懇求、我祈求。

字面意義：和散那意為：「求你拯救我們！」或「現在就拯救我們！」

此乃懇求——而非歡呼之辭。

β. Εν τᾳ Βιβλᾳ — 在聖經中
Γαλατικα:

Ο φρασος αμβι-γνιεται εκ **Ψαλμου 118:25**:

Εβραϊκα: **אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא**

Ρεδδιον: *Anna YHWH hoshiʿah na*

Λιτου: **"Γεδιε, Τιγερνε, σλανε σνιν!"**

Εν τᾳ Καινᾳ Διαθηκᾳ, εν **Ματθαιον 21:9**, ο τευτος γαρει: *"Ωσαννα τᾳ υιᾳ Δαβιδ! Βενεδικτος ο ερχομενος εν ανομνᾳ τε τον Τιγερνον! Ωσαννα εν τοις υψιστοις!"* Ο τευτος ρεκογνοσκεβε τον Ιησουν οσε τον Μεσσιαν — τον Σλαναταρον — ακ λιτεβε ατι λιβερατιον. Σε εγε ατι λε-δᾳ λιτανια, νε ιουβιλα.

中文：

此語源出 詩篇 **118:25**：

希伯來文：**אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא**

音譯：*Anna YHWH hoshiʿah na*

字面意義：「求你，耶和華，拯救我們！」

在新約聖經中，馬太福音 **21:9**，眾人呼喊：「和散那歸於大衛的子孫！奉主名來的，是應當稱頌的！高高在上和散那！」眾人乃認出耶穌為彌賽亞——那位拯救者——並懇求得解救。此舉之本質乃是懇切之祈禱，而非歡呼。

VI. ΠΕΚΑΡΕ ΑΙ ΑΒΟΥΣΑΙ ΕΝΤΙ ΒΛΑΣΦΑΜΙΑ: Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΕ ΤΟΝ-ΑΥΤΟΝ-ΔΑΝ ΑΤΙ ΤΟΝ ΔΕΙΟΥΟΝ — 何以誤用構成褻瀆：完全順服神之神學

α. Ο Μαρος Αρε-Ρατιον: Τον-αυτον-δαν ατι τον Δειουον — 核心原則：順服神
Γαλατικα:

Εν τᾳ κεντρᾳ τε ολλᾳ Βιβλικᾳ πιστιτατᾳ σιστατει ενα αρε-ρατιον: **Τον-αυτον-δαν ατι τον Δειουον** — κομπλετᾳ κατα-σεδᾳ τε τᾳ γδονικᾳ βουλᾳ ατι τᾳ δειουικᾳ βουλᾳ. Σε αρε-ρατιον νε εστι σιμπλᾳ θεολογικα νοιτιον — σε εστι η ουριδα ακ σνεουρα τε ολλᾳ κον-νεξιονᾳ εντρε τον γδονιον ακ τον Δειουον. Ο Ψαλμος 46:10 λεγει: *"Ησυχαζετε ακ γνιετε οτι μι εμι ο Δειουος."* Σε κατουαχτα γεδιει σιλεντιον, ταπεινοτατ, ακ αγνοσκιτιον τε τᾳ αβσολουτᾳ σουβερανιτατᾳ τε τον Δειουον.

Ιακωβος 4:7 λεγει: *"Τον-αυτον-δατε ολλα ατι τον Δειουον."* Ο Ελληνικος ουεπος **ὑποτάγητε** (*hypotagēte*) σημοδει "ρατατε αυτον υπο" — κατα τον στρατιωτικον τερμον, τιθεμι αυτον υπο ακτᾳ αλλου. Νε εστι νοιτιον μαθα, αλλα ολλα τε τᾳ βιτᾳ — σωμα, αρατιον, βουλα, γουτος.

Προβερβια 3:5–6 λεγει: *"Ατρεκτα ατι τον Τιγερνον εκ ολλᾳ τᾳ κριδιᾳ, ακ νε βασσα αυτον ατι τᾳ αυτου αμβι-ρατιᾳ. Εν ολλαις σε οδοις αγνοσκε σε, ακ σε δε-ρεκτιφικασει σε τριβους."* Σε εστι η εκ-στρουκτουρα τε ολλᾳ ορθᾳ ουεδιιᾳ — τον-αυτον-δαν ατι τον Δειουον εν ολλᾳ ρᾳ.

中文：

在一切聖經信仰的核心，矗立著一個根本原則：完全順服神——人之意志完全降服於神之旨意。此原則非僅一神學概念——它乃是人與神之間一切聯結的根基與脈絡。詩篇 46:10 說：「你們要休息，要知道我是神。」此命令要求靜默、謙卑，以及對神絕對主權的承認。

雅各書 **4:7** 說：「故此，你們要順服神。」希臘語詞彙 **ὑποτάγητε**（*hypotagēte*）意為「將自己置於其下」——如同軍事術語，將自己置於他者的權柄之下。此非僅限於理智上的認同，而是涵蓋生命的一切——身體、思想、意志、言語。

箴言 **3:5-6** 說：「你要專心仰賴耶和華，不可倚靠自己的聰明。在你一切所行的事上都要認定祂，祂必指引你的路。」此乃一切正確敬拜之構架——在凡事上順服神。

β. Αμην οσε Κροουο-Οιτα — 阿們作為血誓
Γαλατικα:

Καν γδονιος λεγει **"Αμην,"** σε γδονιος νε σιμπλα λεγει "Αε" ουο "Ακ-κορδαμι." Σε γδονιος λεγει: **"Οιτο-δαμι μι ολλα ατι σε μετα ολλα τα βιτα."** Σε εστι κροουο-οιτα — **οιτος κροουου** — σε πλεδικον τε τα αυτου βιτα ατι τα αληθεια τε σε ουεπα.

Εν **Δευτερονομιον 27:15–26**, ο τευτος τε Ισραηλ ατεσπει "Αμην" μετα ολλα αρα. Σε "Αμην" εγε κροουο-οιτα — σιμιλον ατι **Ιερεμιαν 11:5**, σιτα ο Δειουος λεγει: *"Ινα σταβιλιαμι τον οιτον ακαν ουωμαμι ατι τοις ατερες..."* Ακ Ιερεμιας ατεσπει: **"Αμην, Τιγερνε."** Ο Ιερεμιας κον-φιρμαβε τον ολλον οιτον — νε μονον τα ματα, αλλα ετιαμ τας αρας. Σε εστι κατα-σεδα τε ολλα τα βιτα.

Εν **Αριθμοι 5:22**, η γυνα υπο αρα ατεσπει: *"Αμην, Αμην."* Σε αμβι-ρατιμος — σε "Αμην" βασσει τον αυτον υπο τα βουλα τε τον Δειουον, ακ ακκιπει ολλα κον-σεκουεντιαν, ματαν ουο δρουγγαν.

Ολλα — καν γδονιος λεγει "Αμην" ατι τα σελιδα τε Βιβλον — "Λεγετε Αμην καν εχετε τον σελιδαν" — σε κενο-ρεδδει τον κροουο-οιτον ατι τριβιαλιτατ. Σε εστι ισον ατι γαβι τον

ανομν τε τον Δειουον εν κενᾳ — **βλασφαμια** οσε εν **Εξοδον 20:7**: *"Νε γαβε τον ανομν τε τον Τιγερνον σε Δειουον εν κενᾳ."*

中文：

當人說出**「阿們」時，此人並非僅僅說「是的」或「我同意」。此人所宣告的是：「我以全部生命立誓於此。」** 此乃一血誓——血之誓約——以自身之生命為擔保確認此言之真實。

在申命記 **27:15-26**中，以色列民在每一項咒詛之後回應「阿們」。此「阿們」乃是血誓——類似於耶利米書 **11:5**，神在其中說：「好使我堅定向你們列祖所起的誓……」而耶利米回答：「阿們，耶和華啊。」耶利米確認了整個誓約——不僅包括祝福，也包括咒詛。此乃全生命的降服。

在民數記 **5:22**中，受咒詛的婦人回答：「阿們！阿們！」我們由此理解——此「阿們」乃是將自己置於神的旨意之下，接受一切後果，無論是善是惡。

因此——當人對翻閱聖經的頁碼說「阿們」——「翻到那頁就說阿們」——此乃將血誓貶為瑣事。此等同於妄稱神的名——正如出埃及記 **20:7**所記之褻瀆：「不可妄稱耶和華——你神的名。」

γ. Αλληλουια οσε Τον-αυτον-δαν τε τᾳ Αυτᾳ — 哈利路亞作為自我之降服
Γαλατικα:

Ο γουτος **"Αλληλουια"** — "Μολατε Ιαχ!" — εστι κατουαχτα κα ολλα μολατιον δε-διρεκτιει εκ τον αυτον ακ ατι τον Δειουον. Λεγοντα "Αλληλουια," γδονιος τον-αυτον-δᾳ τον αυτον οσε νεχτα αρε τον Δειουον — η γλορια ολλα αδ-σεδεται ατι τον Δειουον, νε ατι τον γδονιον, νε ατι αλλον γδονιον, νε ατι τον βιτον.

Ψαλμος 150:6 λεγει: *"Ολλα αναν μολατεται Ιαχ. Αλληλουια."* — Ολλα αμβι-ρατιον, ολλα γουτος, ολλα βιτα — μολατει τον Δειουον.

Αποκαλυψις 19:1 λεγει: *"Αλληλουια! Η σλανα ακ η γλορια ακ η νερτα [εντι] τε τον Δειουον σνεις."* Σε εστι ετιαμ τα ουρανικα ενσενα — σε εντι μολατοντες τον Δειουον, νε τον αυτον.

Αποκαλυψις 19:6 λεγει: *"Αλληλουια! Ατι λε-δᾳ ο Τιγερνος ο Δειουος ο Παντοκρατωρ ριξ-δᾳ εστι."* Σε εστι αγνοσκιτιον τε τᾳ αβσολουτᾳ σουβερανιτατᾳ τε τον Δειουον — η κομπλετα κατα-σεδα.

Ολλα — καν γδονιος γαρει "Αλληλουια!" ατι λε-δᾳ σε ολοδαμα δουκει ουο σε αυτο-κυρρος αρ-ρατει — σε γδονιος αδουσει τον νεμετον ανομν τε τον Δειουον αρε πραφανᾳ ρᾳ. **Ισαϊας 42:8** λεγει: *"Μι εμι ο Τιγερνος, σε εστι σνεις ανομν, ακ σνεις γλοριαν νε δαμι ατι αλλᾳ."* Γαρι "Αλληλουια" αρε γδονικᾳ ρᾳ εστι γαβι τον γλοριαν τε τον Δειουον ακ δαι σε ατι κρεατουρᾳ — σε εστι βλασφαμια.

中文：

「哈利路亞」——「你們要讚美耶！」——乃是一道命令，要求一切讚美從自我轉向神。當說出「哈利路亞」時，人乃是將自己降服為神面前的虛無——一切榮耀歸於神，而非歸於人，非歸於任何人，非歸於世界。

詩篇 **150:6** 說：「凡有氣息的，都要讚美耶和華。哈利路亞。」——一切呼吸，一切話語，一切生命——都要讚美神。

啟示錄 **19:1** 說：「哈利路亞！救恩、榮耀、權能都屬乎我們的神。」此乃天上的眾生——他們在讚美神，而非讚美自己。

啟示錄 **19:6** 說：「哈利路亞！因為主——我們的神——全能者作王了。」此乃對神絕對主權的承認——完全之降服。

因此——當人在球隊獲勝或汽車到手時高喊「哈利路亞！」——此人乃是將神的聖名用於世俗之事。以賽亞書 **42:8** 說：「我是耶和華，這是我的名；我必不將我的榮耀歸給假神。」為世俗之事呼喊「哈利路亞」乃是奪取神的榮耀而歸於受造物——此即褻瀆。

δ. Ωσαννα οσε Αγνοσκιτιον τε Ανερτιᾳ — 和散那作為對無能之承認
Γαλατικα:

"Ωσαννα" — "Γεδιε, σλανε σνιν!" — εστι η πλεον ταπεινα τε τοις τρεις γουτοις νεμετοις. Λεγοντα "Ωσαννα," γδονιος αγνοσκει τρεις ρας:

Πραμον: Μι εμι ανερτος — μι νε εχομι νερτον ατι σλανι τον αυτον.

Αλτερον: Μι γεδιαμι σλανον — μι νεκεσσιτο ρεσκουι εξ αλλᾳ νερτᾳ.

Τριτον: Μι τον-αυτον-δαμι μι ολλα ατι τον Σλαναταρον — ατι λε-δᾳ μι νε δυναμι σλανι τον αυτον.

Ψαλμος 118:25–26 λεγει: *"Γεδιε, Τιγερνε, σλανε σνιν! Γεδιε, Τιγερνε, δε σνιβι κατα-σεγον! Βενεδικτος ο ερχομενος εν ανομνᾳ τε τον Τιγερνον."* — Σε εστι λιτανια εξ ολλᾳ κριδιᾳ, ακ ετιαμ προ-φητεια τε τον Μεσσιαν.

Ψαλμος 3:8 λεγει: *"Η σλανα [εστι] τε τον Τιγερνον."* Σε κον-φιρμει — σλανα εξ-ρατει μονον εκ τον Δειουον. Γδονιος νε εχει νερτον ατι σλανι τον αυτον.

Ψαλμος 121:1–2 λεγει: *"Ατ-τολλαμι σνεις λουκατους ατι τοις μονιτοις — σιτα εξ-ρατει σνεις σλανα; Σνεις σλανα εξ-ρατει εκ τον Τιγερνον, ακαν αγε τον ουρανον ακ τον ταλαμον."* — Ολλα σλανα εξ-ρατει εκ τον Δειουον αλλον.

Ματθαιος 21:9 — Καν ο τευτος εγαρε "Ωσαννα τᾳ υιᾳ Δαβιδ," σε εγε αγνοσκιτιον τε τον Ιησουν οσε τον Μεσσιαν — ο Σλαναταρος, ο ενας ακα δυνεται σλανι, ατι λε-δᾳ μονοι νε δυναμος. Σε εγε λιτανια, νε κελεβρατιον.

Ολλα — καν γδονιος αδ-ουσει "Ωσαννα" οσε γουτον γαυδιου, σε γδονιος αρνιει τον ολλον σημοδον τε τον γουτον: τᾳ αγνοσκιτιᾳ τε ανερτιᾳ, τᾳ νεκεσσιτατᾳ τε σλανᾳ, ακ τᾳ τον-αυτον-δανᾳ ατι τον Σλαναταρον. **Ησαϊας 43:11** λεγει: *"Μι, μι εμι ο Τιγερνος, ακ εξωτερ μι νε εστι σλαναταρος."* Ρεδδι "Ωσαννα" ατι σιμπλᾳ γαυδιᾳ εστι αρνι τον βασσικον τε σε γουτον — ακ ολλα αρνι τον Σλαναταρον αυτον — σε εστι βλασφαμια.

中文：

「和散那」——「求你拯救我們！」——乃是三個神聖之言中最謙卑者。當說出「和散那」時，人乃承認三件事：

其一：我是無能的——我沒有力量拯救自己。

其二：我懇求拯救——我需要從他處而來的救援。

其三：我完全降服於那位拯救者——因為我無法拯救自己。

詩篇 **118:25-26** 說：「耶和華啊，求你拯救！耶和華啊，求你使我們亨通！奉耶和華名來的，是應當稱頌的。」——此乃出自全心之懇禱，亦是對彌賽亞之預言。

詩篇 **3:8** 說：「救恩屬乎耶和華。」此確認——拯救惟獨出於神。人無能拯救自己。

詩篇 **121:1-2** 說：「我要向山舉目——我的幫助從何而來？我的幫助從造天地的耶和華而來。」——一切拯救惟獨出於神。

馬太福音 **21:9** ——當眾人呼喊「和散那歸於大衛的子孫」時，此乃承認耶穌為彌賽亞——那位拯救者，那唯一能施行拯救者，因人自身無此能力。此乃懇禱，而非慶祝。

因此——當人將「和散那」用作歡呼之辭時，此人乃否定了該詞的全部意義：對無能的承認、對拯救的需要、以及對拯救者的降服。以賽亞書 **43:11** 說：「惟有我是耶和華，除我以外沒有救主。」將「和散那」化約為歡樂之呼喊，乃是否定此詞之根基——而否定拯救者本身——此即褻瀆。

VII. Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΕ ΒΛΑΣΦΑΜΙΑΙ: Η ΟΛΛΑ ΣΥΝ-ΘΕΣΑ — 褻瀆之神學：總論

Γαλατικα:

Σνις νουν κον-κλουδιμος τον ολλον θεολογικον αρε-ρατιον.

Οι τρεις γουτοι νεμετοι — **Αμην, Αλληλουια, Ωσαννα** — εντι, ολλος, γουτοι τε τον-αυτον-δανᾳ ατι τον Δειουον:

Αμην εστι τον-αυτον-δαν τε τᾳ βουλᾳ — "Κον-φιρμαμι ακ βασσαμι αυτον ατι τᾳ ουιροτατᾳ τε τον Δειουον μετα ολλᾳ τᾳ βιτᾳ."

Αλληλουια εστι τον-αυτον-δαν τε τᾳ γλοριᾳ — "Κατα-ρεδδαμι ολλα μολατιον ακ γλοριαν ατι τον Δειουον, νε ατι αυτον."

Ωσαννα εστι τον-αυτον-δαν τε τᾳ νεκεσσιτατᾳ — "Αγνοσκαμι σε εμι ανερτος ακ γεδιαμι ρεσκουι εκ τον Δειουον αλλον."

Ολλα αβουσα τε σε γουτουον νεμετον εξ σε κοντεξτᾳ τε τον-αυτον-δανᾳ εστι, εν θεολογικᾳ λιτᾳ, βλασφαμια. Πεκαρε;

Εξοδος 20:7 λεγει: *"Νε γαβε τον ανομν τε τον Τιγερνον σε Δειουον εν κενᾳ, ατι λε-δᾳ ο Τιγερνος νε αδ-σολβει τον ακαν γαβει σε ανομν εν κενᾳ."* Σε γουτοι — Αμην, Αλληλουια, Ωσαννα — εντι ραι τε τον Δειουον. Αλληλουια κον-τενει τον αιτιον ανομν τε τον Δειουον (Ιαχ, εκ YHWH). Αμην εστι αττριβουτον τε τον Δειουον αυτον (Ησαϊας 65:16). Ωσαννα εστι λιτανια αδ-ρεσσατα ατι τον Δειουον. Αδ-ουσι ολλα εξ σε γουτουον εν κενᾳ εστι βιολατι τον τριτον κατουαχταν.

Λευιτικον 22:32 λεγει: *"Νε δε-νεμετατε σνεις νεμετον ανομν, αλλα εμι νεμετατος εν μεσσᾳ τοις υιοις Ισραηλ: μι εμι ο Τιγερνος ο νεμετατος σουεις."* Ρεδδι σε γουτους νεμετους ατι πραφανας ρας — ολοδαματα, αυτο-κυρρους, ακ λεκσια-σελιδας — εστι δε-νεμεται τον ανομν νεμετον.

Ματθαιος 15:8–9 — ο Ιησους λεγει, κουοτοντα **Ησαϊαν 29:13**: *"Σε τευτος τιμαι μι μετα σε γενοβοις, αλλα σε κριδια εστι πελε εκ μι. Εν κενᾳ σε ουεδιαντι μι."* — Σε εστι η εσσεντια τε τᾳ αβουσᾳ: γουτοι νεμετοι εξ τᾳ γενᾳ αλλα νε εκ τᾳ κριδιᾳ. Ουεδιια εκ τᾳ

γενᾳ αλλα νε εκ τᾳ κριδιᾳ νε εστι ουεδιια — σε εστι κενα, ακ κενα ουεδιια εστι βλασφαμια.

中文：

現在讓我們總結整個神學論證。

此三個神聖之言——阿們、哈利路亞、和散那——全都是向神完全順服之言語：

阿們乃意志之順服——「我確認並以全部生命立誓於神的真實之上。」

哈利路亞乃榮耀之順服——「我將一切讚美與榮耀歸於神，而非歸於自己。」

和散那乃需要之順服——「我承認自己是無能的，懇求惟獨從神而來的拯救。」

脫離此順服之語境而誤用任何一個神聖之言，在神學意義上，即構成褻瀆。何以如此？

出埃及記 **20:7** 說：「不可妄稱耶和華——你神的名，因為妄稱耶和華之名的，耶和華必不以他為無罪。」此等語言——阿們、哈利路亞、和散那——皆屬乎神。哈利路亞包含神之聖名（耶，即YHWH之縮寫）。阿們乃神自身之屬性（以賽亞書 65:16）。和散那乃向神發出之懇禱。將任何一者妄稱，即違犯第三誡命。

利未記 **22:32** 說：「你們不可褻瀆我的聖名；我在以色列人中，卻要被尊為聖：我是叫你們成聖的耶和華。」將此等神聖語言用於世俗之事——球賽、新車、翻閱書頁——即褻瀆神的聖名。

馬太福音 **15:8-9** ——耶穌引用以賽亞書 **29:13**說：「這百姓用嘴唇尊敬我，心卻遠離我。他們將人的吩咐當作道理教導人，所以拜我也是枉然。」——此乃誤用之本質：出自嘴唇而非出自內心的神聖語言。出自嘴唇而非出自內心的敬拜並非真敬拜——乃是虛空，而虛空之敬拜即褻瀆。

VIII. ΚΑΤΑ-ΚΛΟΥΣΑ — 結論

Γαλατικα:

Οι γουτοι νεμετοι τε τα Εβραϊκα τεγα — **Αμην, Αλληλουια, Ωσαννα** — νε εντι ουεποι τε κασιαλα αδ-ουσα. Ολλος εξ σε εστι ακτα τε κομπλετα τον-αυτον-δανα ατι τον Δειουον Ουεραμον.

Αμην εστι κροουο-οιτα τε πιστιτατα.

Αλληλουια εστι κατουαχτα τε μολατια.

Ωσαννα εστι λιτανια τε σλανα.

Ολλος γδονιος ακαν λεγει σε γουτους δε-βει αμβι-ρατι σε βαρον ακ νεμετον σημοδον. Λεγι "Αμην" εν κενα εστι βιολατι τον οιτον. Γαρι "Αλληλουια" αρε πραφανα ρα εστι σταλι τον γλοριαν τε τον Δειουον. Αδ-ουσι "Ωσαννα" εν ιουβιλα εστι αρνι τον ανερτιαν ακ τον Σλαναταρον αυτον.

Ο **Ψαλμος 111:9** λεγει: *"Νεμετον ακ φοβερον εστι σε ανομν."* Ρεδδιμος σε γουτους μετα φοβα, μετα ταπεινοτατα, ακ μετα κομπλετα τον-αυτον-δανα — ουο νε ρεδδιμος σε ολλα.

中文：

這些來自希伯來語傳統的神聖語言——阿們、哈利路亞、和散那——並非供隨意使用之詞語。每一個都是向至高之神完全順服的行為。

阿們乃信實之血誓。

哈利路亞乃讚美之命令。

和散那乃求救之懇禱。

凡說出此等語言者，當理解其沉重而神聖之含義。妄稱「阿們」即違犯誓約。為世俗之事呼喊「哈利路亞」即竊奪神的榮耀。將「和散那」用作歡呼即否定人之無能以及拯救者本身。

詩篇 **111:9** 說：「祂的名聖而可畏。」讓我們以敬畏、以謙卑、以完全之順服來說出此等語言——否則就完全不要說。

IX. ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΤΕ ΡΕΚΟΝΣΤΡΟΥΚΤΟΝ ΑΚ ΝΕΟΛΟΓΙΚΟΝ ΑΚ ΛΟ-ΑΔΟΥΣΑΤΟΝ ΟΥΕΠΟΝ — 重建詞、新造詞與借用詞彙表

以下為本論文中使用的迦拉太語（Γαλατικα）詞彙表，包含重建詞（基於原凱爾特語/高盧語同源詞）、新造詞（基於凱爾特語字根之類比創造）、以及自通用希臘語之借詞。

重建詞（基於已證實之凱爾特語/高盧語/原凱爾特語形式）：

迦拉太語形式	來源/依據	含義
βιτα (*bita*)	高盧語 *bitu-*「世界、生命」	生命、世界
γουτος (*gutus*)	高盧語 *gutus*「聲音」	聲音、言語、詞
δειουος (*deiwos*)	原凱爾特語 **deiwos*「神」	神
τιγερνος (*tigernos*)	原凱爾特語 **tigernos*「主人、領主」	主
ουιρος (*wiros*)	原凱爾特語 **wīros*「真實的」	真實的
ουιροτατ (*wirotat*)	**wīros* + 抽象名詞後綴 *-tat-*	真實、真理
νεμετος (*nemetos*)	原凱爾特語 **nemetom*「聖所」	神聖的

νερτα, νερτος (*nerta, nertos*)	高盧語 *nertos*「力量」	力量
ανερτος (*anertos*)	*an-*（否定前綴）+ *nertos*	無力的
οιτος (*oitos*)	原凱爾特語 **oitos*「誓約」	誓約
κροουος (*krowos*)	原凱爾特語 **krowos*「血」	血
μαρος (*maros*)	高盧語 *maru-*「大的」	大的、重大的
ολλον (*ollon*)	高盧語 *ollon*「全部」	全部、一切
τευτος (*teutos*)	高盧語 *touto-*「民族、人民」	民眾、會眾
γδονιος (*gdonios*)	原凱爾特語 **gdonyos*「人」	人（人類）
ματος (*matos*)	高盧語 *mat-*「善的」	善的
σλανο (*slano*)	原凱爾特語 **slano-*「健全、拯救」（參見古愛爾蘭語 *slán*）	拯救、使健全
κριδια (*kridia*)	原凱爾特語 **kridyom*「心」	心

λαμα (*lama*)	原凱爾特語 **ϕlāmā*「手」	手
λουκατος (*lukatos*)	原凱爾特語 **lukato-*「眼」	眼
ουεδιια (*wediia*)	高盧語 *uediiu*「我祈禱」	敬拜、禱告
ανομν (*anomn*)	原凱爾特語 **anmen-*「名」（參見古愛爾蘭語 *ainm*）	名
ριξ (*rix*)	高盧語 *rīx*「王」	王
ουεπος (*wepos*)	高盧語 *vepo-*「言語」	詞語、話語
γενα (*gena*)	高盧語 *gena*「臉頰」	嘴唇（引申）
οδος (*odos*)	原凱爾特語（參見古愛爾蘭語 *ód*「道路」）	道路
ταλαμον (*talamon*)	原凱爾特語 **talamon-*「大地」	地
δαμνος (*damnos*)	原凱爾特語（參見古愛爾蘭語 *daingen*「堅固」）	可靠的、忠信的
δαμνιτατ (*damnitat*)	*damnos* + *-tat-*	可靠性、信實

ατερ (*ater*)	高盧語 *ater*「父親」	父親
κατουαχτα (*katuachta*)	*katu-*「戰鬥」+ *achta*「命令」	命令（引申自強力之令）
βασσο (*basso*)	高盧語 *vasso-*「僕人」	置於下方、服從
αμβι-ρατιον (*ambi-ration*)	*ambi-*「圍繞」+ *ration*（思考）	理解

新造詞（基於凱爾特語字根之類比創造）：

迦拉太語形式	構成方式	含義
κροουο-οιτα (*krouo-oita*)	*krowos*「血」+ *oitos*「誓約」	血誓
τον-αυτον-δαν (*ton-auton-dan*)	*ton auton*「自我」+ *dān*「給予」（原凱爾特語 **dāti*）	順服（字面義：自我給予）
κατα-σεδα (*kata-seda*)	*kata-*「向下」+ *seda*「坐」（原凱爾特語 **sedeti*）	降服（字面義：坐下於下方）
σλαναταρος (*slanataros*)	*slano-*「拯救」+ 施動者後綴 *-taros*	拯救者

αρε-ρατιον (*are-ration*)	*are*-「在前」+ *ration*「原則」	原則
μολατι (*molati*)	源自原凱爾特語 **mol*-「讚美」（參見古愛爾蘭語 *molad*）	讚美
σογδια (*sogdia*)	原凱爾特語字根（參見古愛爾蘭語 *suidiugud*「建立」）	論文、學術著作
πιστιτατ (*pistitat*)	借自希臘語 *πίστις* + 凱爾特語後綴 *-tat-*	信心
λιτα (*lita*)	原凱爾特語 **litu*-「節日、祈求」（參見古愛爾蘭語 *lith*）	祈禱
λιτανια (*litania*)	*lita* + 希臘語後綴 *-ania*	懇禱
πραφανα (*praphana*)	借自拉丁語/希臘語 *profanus*	世俗的、褻瀆的
κενο-ρεδδι (*keno-reddi*)	*keno*-「空的」+ *reddi*「使成為」	使空洞化、貶低
αγνοσκιτιον (*agnoskition*)	借自希臘語 *ἀναγνώρισις*，加凱爾特語化後綴	承認

ταπεινοτατ (*tapeinotat*)	借自希臘語 *ταπεινός* + 凱爾特語後綴 *-tat-*	謙卑

自通用希臘語之借詞（反映歷史上迦拉太人之雙語狀態）：

迦拉太語形式	希臘語來源	含義
Κριστιανος (*Kristianos*)	Χριστιανός	基督徒
βλασφαμια (*blasphāmia*)	βλασφημία	褻瀆
Βιβλα (*Bibla*)	Βιβλία	聖經
Ψαλμος (*Psalmos*)	Ψαλμός	詩篇
Ταλμουδος (*Talmoudos*)	自希伯來語經希臘語	塔木德
Μεσσιας (*Messias*)	Μεσσίας	彌賽亞
Προτεσταντικος (*Protestantikos*)	經希臘語化	新教的
θεολογικος (*theologikos*)	θεολογικός	神學的
ετυμολογια (*etymologia*)	ἐτυμολογία	詞源學

προ-φητεια (*prophēteia*)	προφητεία	預言
Ελληνικος (*Hellēnikos*)	Ἑλληνικός	希臘語的
Εβραϊκος (*Hebraikos*)	Ἑβραϊκός	希伯來語的
γλορια (*gloria*)	經拉丁語/希臘語 δόξα	榮耀
βενεδικτιον (*benediction*)	經拉丁語化（凱爾特高盧地區用語）	祝福
σελιδα (*selida*)	σελίς	頁
κοντεξτα (*kontexta*)	經希臘語化	語境
τριβιαλιτατ (*trivialitat*)	經希臘語化 + 凱爾特語後綴	瑣碎
σουβερανιτατ (*souberanitat*)	經希臘語化 + 凱爾特語後綴	主權

注釋：

本論文所使用之語言稱為 **Γαλατικα** (*Galatika*)，即迦拉太語——歷史上由居於小亞細亞迦拉太地區之凱爾特部落（特克托薩格人、特洛克米人、托利斯托博吉人）所使用之凱爾特語

言。如聖哲羅姆於第四世紀所記，此語與特里爾地區之特雷維里人所操之高盧語極為相似。本論文在重建時大量借鑒高盧語及原凱爾特語之同源形式，並運用類比造詞法創造必要之新詞，同時因迦拉太人歷史上之希臘語-凱爾特語雙語現實，適當借用通用希臘語詞彙——此做法有歷史之先例，蓋迦拉太人自公元前三世紀遷入安納托利亞以來，即廣泛使用希臘語。文中使用希臘字母書寫，亦符合歷史上迦拉太語詞彙皆經由希臘文獻保存之實際情況。

Σολι Δειουο Γλορια.

惟獨榮耀歸於神。

參考書目：

Freeman, Philip. *The Galatian Language: A Comprehensive Survey of the Language of the Ancient Celts in Greco-Roman Asia Minor.* Lewiston, NY: Edwin Mellen Press, 2001.

Matasović, Ranko. *Etymological Dictionary of Proto-Celtic.* Leiden: Brill, 2009.

Delamarre, Xavier. *Dictionnaire de la langue gauloise.* Paris: Errance, 2003.

Eska, Joseph F. "Galatian language." In *Celtic Culture: A Historical Encyclopedia*, edited by John T. Koch, Vol. III. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2006.

Eska, Joseph F. "A Salvage Grammar of Galatian." *Zeitschrift für celtische Philologie* 60, no. 1 (2013): 51–64.